

Huvudman

vasbydirekt@upplandsvasby.se

Rektor

johnny.wahlund@upplandsvasby.se

2023-06-15

Dnr SI 2022:6164

Beslut

efter tematisk kvalitetsgranskning av grundskolors arbete för en inkluderande utbildning vid Runby skola i Upplands Väsby kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av grundskolors arbete för en inkluderande utbildning på Runby skola. Syftet är att granska skolors arbete för att skapa en tillgänglig lärmiljö som en del i en inkluderande utbildning, med särskilt fokus på de utmaningar i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter. Granskningen inriktas mot grundskolans årskurser 7-9.

Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen tagit fram för granskningen, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. I bilaga 1 och 2 återfinns fakta om skolan samt mer information om hur granskningen genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 3. Inom varje område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas. En skriftlig redovisning av utvecklingsarbetet begärs då också av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kriterierna i hög utsträckning kan Skolinspektionen lämna framåtsyftande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Runby skola i följande utsträckning:

I vilken utsträckning skapar rektor förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas?

Rektor skapar i låg utsträckning förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver förankra en tydlig målsättning om en tillgänglig utbildning och med den som utgångspunkt leda ett systematiskt arbete för att identifiera och undanröja hinder för en tillgänglig utbildning med fokus på neuropsykiatriska svårigheter.
- Rektorn behöver, utifrån en behovsanalys, se till att all personal ges kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och vilka pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön, vilket innefattar kunskap om hur svårigheterna kan ta sig uttryck i lärmiljön för flickor och pojkar.

I vilken utsträckning präglas undervisningen av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas?

Undervisningen präglas i låg utsträckning av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Lärare behöver, i samverkan med elevhälsan, utveckla undervisningen så att den blir pedagogiskt tillgänglig för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter.
- Lärare behöver stärka arbetet med att skapa en socialt tillgänglig lärmiljö och se till att alla elever får möjlighet att lära i samspel med andra genom uppgifter och arbetsformer som är anpassade efter elevernas behov och som styrs av lärare.
- Lärare behöver, i samråd med elevhälsan och rektorn, inleda ett aktivt arbete med att beakta fysiska tillgänglighetsaspekter vid planering och utformning av undervisningen utifrån ett fokus på neuropsykiatriska svårigheter.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast 2023-12-15 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 4) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till dokument.goteborg@skolinspektionen.se eller per post till Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr SI 2022:6164) i de handlingar som sänds in samt ange skolans och huvudmannens namn.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

I vilken utsträckning skapar rektor förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas?

Inom detta område granskas hur rektor förankrar en värdegrund som bygger på alla elevers lika värde där olikheter ses som en tillgång och där ett tillgänglighetsperspektiv finns med vid relevanta beslut. Vidare granskas om rektor leder ett systematiskt arbete för en tillgänglig lärmiljö som särskilt motverkar de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter. I det ingår att organisera verksamheten så att nödvändiga förändringar möjliggörs samt att rektor skapar förutsättningar för att personalen ska kunna implementera nyvunna kunskaper i ett kollegialt lärande.

Området omfattar även om rektor identifierar behov av kompetensutveckling och ser till att åtgärder vidtas för att stärka personalens kompetens i att upptäcka och undanröja hinder kopplade till neuropsykiatriska svårigheter i elevernas lärmiljö samt om rektor skapar förutsättningar för personalen att delta i sådan kompetensutveckling.

Skolinspektionen bedömer följande: Rektor skapar i låg utsträckning förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas.

Den sammanfattande motiveringen till Skolinspektionens bedömning är att rektorn inte har förankrat en tydlig målsättning hos personalen om en tillgänglig utbildning för att med den som grund leda ett systematiskt arbete för att identifiera och undanröja hinder för tillgängligheten, med fokus på neuropsykiatriska svårigheter. Skolan saknar fungerande arbetsprocesser för ett tillgänglighetsarbete där hinder identifieras och undanröjs. Därutöver saknas en tydlig roll- och ansvarsfördelning för att lärare ska få veta vilka behov eleverna har och hur dessa kan tillgodoses. Vidare finns begränsade möjligheter för personalen att i ett kollegialt lärande se till att nyvunna kunskaper kan införlivas i undervisningen. Härtill har rektorn inte heller sett till att personalen ges tillräcklig kunskap om vad neuropsykiatriska svårigheter innebär och hur sådana svårigheter påverkar undervisningen, vilket innefattar kunskap om hur neuropsykiatriska svårigheter kan yttra sig i lärmiljön för flickor respektive för pojkar.

Målsättning och arbetsprocesser

Vid granskningen framkommer att rektorn inte har förankrat en tydlig målsättning hos personalen om att utbildningen ska vara tillgänglig för alla elever. Lärarna säger att rektorn ofta uttalar en målsättning för kunskapsresultaten, såsom meritvärde, gymnasiebehörighet och att flickors och pojkars resultat ska vara lika, men att målsättningen om en tillgänglig utbildning är oklar. Även om det i skolans likabehandlingsplan anges en värdegrund om att alla elever är unika och har rätt till sina unika uttryck, så är det inget som rektorn särskilt lyfter fram i möten med lärarna. Elevhälsan uppger att de inte kan minnas att de tillsammans har samtalat om tillgänglighet utifrån fokus på neuropsykiatriska svårigheter, utan mer om vad som är bra för alla elever. Rektorn säger att de inte specifikt har tänkt på tillgänglighetsaspekter vid beslut och enligt lärarna finns inte tillgänglighetsperspektiv med när olika beslut fattas, eftersom resurserna är knappa vid skolan.

Granskningen visar att det saknas ett systematiskt arbete för att identifiera och undanröja hinder för tillgänglighet i utbildningen med fokus på neuropsykiatriska svårigheter. Enligt lärare och elevhälsa finns det inget systematiskt arbete som rektorn leder för att identifiera och undanröja hinder för en tillgänglig utbildning. Lärarna säger att rektorn vill att de själva ska hitta lösningar för att undanröja de hinder som de har identifierat i undervisningen utifrån de förutsättningar som finns och säger att skolan har allt för lite resurser. Rektorn uppger att hinder för tillgängligheten i lärmiljön för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter identifieras vid de möten som genomförs varje vecka med elevhälsan utifrån ett individperspektiv. Information om elevernas behov och anpassningar delas digitalt med lärarna och varje måndag träffas personalen en kort stund för att prata om elever. Enligt rektorn, elevhälsan och lärarna fungerar inte den struktur som skolan har som innebär att lärare ska skriva in elevernas extra anpassningar i skolans digitala plattform och på så sätt delge andra lärare dessa. Detta innebär att elever inte alltid får de extra anpassningar som de behöver. Vid intervjuer med rektorn, lärare och elevhälsa framkommer vidare att lärarna får en bristfällig överlämning kring elevernas behov när de börjar på högstadiet och det pågår därmed ett utvecklingsarbete i kommunen för att förbättra överlämningarna. Lärarna säger att de får viss information, men att den inte är tillräcklig för att de ska få veta vad eleverna behöver. De kan exempelvis få veta om elever har diagnoser, men får inte tillräcklig information om vad det innebär för lärarens planering och genomförande av undervisningen. Vidare säger lärare och elevhälsa att skolans mötesstrukturer för att samtala om elevernas behov och hur de kan tillgodoses är otillräckliga, även om vissa beslut nyligen fattats för att utöka tiden för exempelvis klasskonferenser. Såväl lärare som elevhälsa berättar även att tillgången till specialpedagogiskt stöd inte är tillräckligt i förhållande till de behov som finns. Stödet behöver därmed prioriteras till undervisning i årskurs nio. Stöd till elever i årskurserna sju och åtta är begränsat till viss extra undervisning av en lärarassistent. Lärarna säger att eleverna behöver få specialpedagogiskt stöd redan i årskurs sju och att lärarna inte kan ge

det stöd som behövs på grund av att resurser saknas för detta. Därtill säger lärarna att det finns elever som behöver undervisning i ett mindre sammanhang men som inte får det. Elevhälsan uppger att den specialpedagogiska resursen inte heller är tillräcklig för att elevhälsan ska kunna finnas till hands för lärarna i klassrummen. Vidare berättar elever och elevhälsa att det finns identifierade hinder för tillgänglighet i den fysiska miljön för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Exempelvis är skolrestaurangen ett bekymmer och det behöver finnas avgränsningar eller något alternativ för elever som har svårt att äta där. Elever säger vid intervjuer att det är högljutt i skolrestaurangen och det finns inte heller möjlighet för dem att få specialkost, vilket någon elev behöver och tidigare fick. Skolan har en stor kapphall som eleverna visats i både i samband med rast och ibland även vid undervisning. Skolan har få utrymmen där elever kan dra sig undan.

Rektorn ser i liten utsträckning till att det finns förutsättningar för personalen att införliva nyvunna kunskaper i ett kollegialt lärande. Lärarna berättar att de har möten i arbetslaget två gånger per vecka. De träffas då exempelvis för ämnesplanering och samarbete kring undervisningen och mentorsarbetet. I de fall de arbetar med kollegialt lärande utgår de från vad de själva anser att de behöver och från sådant som kommer från förvaltningen, exempelvis den pågående kompetensutvecklingsinsatsen om språk och värdegrund. Lärarna säger emellertid att vissa möten är alltför styrda och att akuta händelser behöver prioriteras innan ett kollegialt lärande kan bedrivas. Enligt elevhälsan pågår inget kollegialt lärande just nu hos personalen då de inte hinner med det för att förutsättningar, såsom tid, inte finns för det. Rektorn säger att även samverkan mellan elevhälsa och lärare sker alltför oplanerat på grund av tidsbrist.

Ansvarsfördelning och roller i arbetet med att skapa en tillgänglig utbildning är inte tydliggjorda på skolenheten. Enlig lärare finns inga manualer som visar vem som ansvarar för vad i tillgänglighetsarbetet. Exempelvis är de roll- och ansvarsfördelningar som finns i riktlinjerna för skolenhetens lokala och kommunens övergripande elevhälsa inte aktuella, utan innehåller gamla uppgifter. Det finns tydliggjorda riktlinjer för hur lärare ska anmäla ett ärende till elevhälsan, men exempelvis mentorsrollen och vad den egentligen innebär är inte tydliggjord. Det är två mentorer per klass och elevhälsan säger att det är väldigt svårt för mentorerna att ta ansvar för att föra information om elever vidare till undervisande lärare i olika ämnen. Detta både för att det är svårt för mentorerna att förstå vilka behov som kan vara kopplade till olika ämnen och för att de inte alltid hinner med detta. Även rektorn uppger att ansvarsfördelningen behöver blir tydligare när det gäller vem som överför information om elevens behov till undervisande lärare. Det kan även förekomma att lärarna släpper ansvaret för en elev när elevhälsan eller specialläraren har kopplats in kring elever säger rektorn.

Kompetensutveckling

Vid granskningen framkommer att rektorn i låg utsträckning ser till att personalen, utifrån en behovsanalys, ges kunskap om vilka pedagogiska konsekvenser neuropsykiatriska svårigheter kan få i lärmiljön. Enligt lärarna har rektorn inte tagit reda på om de behöver någon kompetensutveckling om neuropsykiatriska svårigheter. Enligt rektorn finns det dock ett generellt behov av att organisera insatser för kompetensutveckling om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Elevhälsan uppger att den tidigare kompetensutvecklingsinsatsen *lektionsdesign* nog inte grundade sig i en behovsanalys och att det inte har varit tydligt hur rektorn vill bedriva kompetensutveckling. Tid för kompetensutveckling är visserligen avsatt vid ett möte per vecka så att skolans personal har förutsättningar att delta. Lärarna säger emellertid att det varierar om lärarna har fått någon kompetensutveckling som handlar om neuropsykiatriska svårigheter och dess konsekvenser i undervisningen. Enligt elevhälsan varierar lärarnas kunskaper om neuropsykiatriska svårigheter mycket och under de senaste fem åren har de inte haft några kompetensutvecklingsinsatser som handlar om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Elevhälsan säger vidare att lärarna inte alltid har rätt verktyg för att möta elevernas behov och de har inte alltid heller kunskap om att elever med exempelvis ADHD eller autism kan fungera på olika sätt och ha olika behov. Lärarna har en grundförståelse för vad neuropsykiatriska svårigheter är, men sedan är de olika bra på att hantera dessa svårigheter i klassrummet. Elevhälsan menar att det handlar om lärarens förmåga att upprätthålla ledarskapet i klassrummet, vilket har att göra med förmågan att skapa goda relationer med eleverna. Lärarna säger att de behöver få hjälp med *hur* de ska göra för att möta de svårigheter eleverna har. Lärarna menar att en väsentlig förmåga hos lärare är att förstå olika människor och att det handlar om förmågan att skapa en god relation med eleverna. Lärarna uttrycker att vissa lärare helt enkelt har den förmågan och att skapa sådana relationer behöver tid.

Det framkommer att lärarna i låg utsträckning ges kunskap om hur neuropsykiatriska svårigheter kan yttra sig hos flickor respektive pojkar. Enligt elevhälsan har rektorn inte initierat diskussioner kring att flickors och pojkars svårigheter kan komma till uttryck på olika sätt. Vidare uppger elevhälsan att flickorna "håller ihop sig" i skolan och att deras behov inte synliggörs, vilket leder till att flickors neuropsykiatriska svårigheter identifieras sent. Även om rektorn har lyft frågan med personalen kring hur de ska arbeta generellt för att utjämna flickornas och pojkarnas skillnader i resultat, så har de inte pratat om detta specifikt kopplat till neuropsykiatriska svårigheter. De har emellertid konstaterat att fler flickor än pojkar har långvarig och hög skolfrånvaro och att fler pojkar än flickor har ADHD.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver förankra en tydlig målsättning om en tillgänglig utbildning och med den som utgångspunkt leda ett systematiskt arbete för att identifiera och undanröja hinder för en tillgänglig utbildning med fokus på neuropsykiatriska svårigheter.

Skolinspektionen granskning visar att rektorn inte har förankrat en tydlig målsättning om en tillgänglig utbildning för alla elever. Vidare saknas ett systematiskt arbete för att identifiera och undanröja hinder för tillgänglighet i utbildningen med fokus på neuropsykiatriska svårigheter. Roll- och ansvarsfördelningen i arbetet med att tillgängliggöra utbildningen är inte tydlig. Härtill ser rektorn i begränsad omfattning till att det finns förutsättningar för personalen att införliva nyvunna kunskaper i ett kollegialt lärande och möjlighet för samverkan med specialpedagogisk personal. Detta sammantaget kan leda till att elever med neuropsykiatriska svårigheter inte får sina behov tillgodosedda och därmed en utbildning som är tillgänglig för dem.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn, tillsammans med personalen och utifrån en förankrad målsättning, ser till att förbättra de arbetsprocesser som kan behövas för att undanröja hinder för en tillgänglig utbildning med fokus på neuropsykiatriska svårigheter. I arbetet med att tydliggöra roll- och ansvarsfördelningen, exempelvis för mentor, lärare och elevhälsa, bör personalen involveras. Detta så att det är möjligt att ta det ansvar som ingår i respektive roll, såsom eventuellt ansvar för att ta reda på och informera undervisande lärare om elevers olika behov. För att ansvarsfördelningen ska fungera kan rektorn även se över de strukturer som finns för samverkan och kollegialt lärande, både mellan lärare och mellan lärare och elevhälsa. Rektorn kan även behöva tydliggöra formerna för det kollegiala lärandet så att nyvunna kunskaper kan ge avtryck i undervisningen och därmed förbättra tillgängligheten. I detta arbete behöver rektorn se till att lärarna kan få stöd av personal med specialpedagogisk kompetens, förslagsvis genom handledning utifrån lektionsobservationer och möjlighet till mer konkret stöd för hur undervisningen kan tillgängliggöras för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter.

- Rektorn behöver, utifrån en behovsanalys, se till att all personal ges kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och vilka pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön, vilket innefattar kunskap om hur svårigheterna kan ta sig uttryck i lärmiljön för flickor och pojkar.

Skolinspektionen granskning visar att rektorn inte har sett till att all personal, utifrån en behovsanalys, ges kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och de pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön. Rektorn har inte heller sett till att personalen ges kunskap om hur sådana svårigheter kan yttra sig för flickor respektive för pojkar vilket är grundläggande för att flickor och pojkar ska ges lika möjligheter till en tillgänglig utbildning.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn i dialog med personalen tar reda på vilka behov av kompetensutvecklingsinsatser som behövs för att öka personalens kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och de pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön. Rektorn behöver därefter se till att insatser genomförs utifrån en behovsanalys. I detta arbete kan rektorn med fördel använda sig av de mötesstrukturer som skolan har för att i ett kollegialt lärande implementera den nyvunna kunskapen i undervisningen. Rektorns och övrig personals kunskap och förståelse för vad neuropsykiatriska svårigheter innebär i undervisningen är av central betydelse i mötet med eleverna och avgörande för att nå en hög grad av tillgänglighet.

I vilken utsträckning präglas undervisningen av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas?

Inom detta område granskas hur lärarna, tillsammans med specialpedagogisk personal, arbetar för att göra undervisningen pedagogiskt tillgänglig med särskilt fokus på neuropsykiatriska svårigheter. Granskningen omfattar vidare om lärarna arbetar med att skapa en motiverande och engagerande undervisning utifrån olika elevers behov.

Granskningen omfattar också om lärarna arbetar för en socialt tillgänglig undervisning genom att främja delaktighet, samspel och gemenskap. Detta innefattar om lärarna genomför undervisningen på ett sätt som underlättar sociala situationer utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter. Vidare om personalen ser till att olikheter framhålls som något positivt där eventuella negativa attityder kopplade till neuropsykiatriska svårigheter synliggörs och problematiseras.

Granskningen omfattar också om lärarna arbetar för en fysisk tillgänglig undervisning utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter, det vill säga att aspekter som ljus, ljud, luft, visuell miljö och framkomlighet är omhändertagna och ordnade för att ge stöd till elevernas lärande.

Skolinspektionen bedömer följande: Undervisningen präglas i låg utsträckning av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas.

Den sammanfattande motiveringen till Skolinspektionens bedömning är att lärarna i liten utsträckning tar reda på vilka olika behov elever med neuropsykiatriska svårigheter har. Det varierar också mellan lärare när det gäller om de ser till att eleverna får sina behov tillgodosedda i undervisningen. Vidare har lärarna liten möjlighet till samverkan med personal med specialpedagogisk kompetens för att tillgängliggöra undervisningen för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Härtill innehåller undervisningen inte en tillräckligt tydlig struktur så att eleverna vet vad som förväntas av dem så att de ges möjlighet att genomföra sina arbetsuppgifter. Dessutom ges eleverna inte alltid reella möjligheter att visa sina kunskaper. Bedömningen grundar sig också i att lärare i begränsad utsträckning arbetar för att skapa samspel och gemenskap i undervisningen i syfte att stärka en socialt tillgänglig lärmiljö där olikheter ses som en tillgång. Visserligen styr och tydliggör lärarna vissa gemensamma aktiviteter i undervisningen, men lärarna utgår i alltför liten utsträckning från elevers behov i sådana aktiviteter. Dessutom visar granskningen att lärare, utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter, sällan ges möjlighet att ta hänsyn till fysiska aspekter i lärmiljön vid planering och genomförande av undervisningen.

Pedagogisk tillgänglighet

Granskningen visar att lärarna i begränsad utsträckning tillgängliggör undervisningen för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter genom att utgå från elevernas individuella behov. Vidare finns det endast liten möjlighet för lärarna att samverka med specialpedagogisk personal i arbetet med att tillgängliggöra undervisningen. Lärare, rektorn och elevhälsa berättar att de överlämningar som görs när elever börjar i årskurs sju inte är tillräckliga för att lärare ska få veta vilka behov eleverna har och hur dessa kan tillgodoses. Det är även i övrigt otydligt vem som ansvarar för att se till att elevens alla lärare får veta vilka behov eleverna har och tillgången till samarbete med specialpedagogisk personal är inte tillräcklig för de behov som finns, vilket framgår av beskrivningen ovan. Lärare och elevhälsa efterlyser fler så kallade klasskonferenser för att samtala om elevernas behov. Elevhälsan säger att information inte alltid når ut till elevens samtliga lärare och att elevhälsan i högre utsträckning skulle kunna bidra i arbetet med att sprida kunskap om elevernas behov. Om exempelvis en elev får en diagnos görs återkoppling till mentor, men det kan förekomma att informationen inte når elevens samtliga lärare då mentorsuppdraget kan vara alltför omfattande, menar elevhälsan. Elever uppger vid intervjuer att det finns lärare som inte tar reda på vad eleverna behöver och att de inte får tillräcklig hjälp i skolan. Trots att de saknar godkända betyg i flera ämnen menar eleverna att de inte får stöd i form av anpassningar. Det innebär att eleverna känner sig stressade och de uttrycker att de är nära att ge upp studierna. Elever beskriver exempelvis att de kan ha svårt att behålla koncentrationen vid långa genomgångar, att de inte förstår uppgifter som de får och att grupparbeten inte fungerar för dem. Elever beskriver vidare att de trots detta inte får alternativa uppgifter, de får inte sitta avskilt om de behöver det och de ges inte heller möjlighet till en kortare paus för att kunna koncentrera sig. Ibland har elever fått veta att de ska få vissa anpassningar som de sedan inte har fått, såsom muntliga prov eller att få sitta på en plats i klassrummet som möjliggör att de kan koncentrera sig bättre. Elever säger att de inte brukar prata med lärare om sina svårigheter och att de inte heller har någon kontakt med specialpedagogisk personal. Enlig lärare, elevhälsa och rektorn ges inte alltid elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter de extra anpassningar som de behöver. Lärarna säger att det är omöjligt att hålla reda på alla anpassningar som läggs in i skolans digitala plattform och att det blir övermäktigt för lärarna att genomföra dem. Elevhälsan uppger att organisationen är för snäv och att lärarna därmed inte räcker till för att differentiera undervisningen på det sätt som behövs. Det finns exempelvis alltför liten möjlighet för lärarna att få stöd från specialpedagogisk personal för att bland annat hitta verktyg för att tillgängliggöra undervisningen för eleverna i klassrummet.

Arbetet med pedagogisk tillgänglighet kännetecknas av att det är personberoende om undervisningen görs tillgänglig för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Elevhälsa och elever uppger att det beror på vilken lärare eleverna har om läraren tar reda på elevernas behov och om de får dessa tillgodosedda. Elevhälsan

säger att det bland annat kan vara avhängigt lärarens förmåga att skapa goda relationer med elever, ledarskapet i klassrummet eller lärarens kunskaper och förståelse för de svårigheter elever kan ha, vilket framgår av ovan. Om anpassningar läggs in i skolans digitala plattform är det beroende på om mentorn har kännedom om anpassningarna. Det är även avhängigt lärarens möjlighet i form av tid om de kan möta de behov som eleverna har. Elever ger vid intervjuer vissa exempel på ämnen där de får sina behov tillgodosedda, där lärare ger dem avgränsade uppgifter och ger eleverna hjälp att planera då de har svårt med överblicken på skolarbetet. Även lärarna berättar att det varierar vilka förutsättningar de har att ge eleverna stöd. Det kan exempelvis bero på om lärarnas schema möjliggör för dem att ge eleverna visst stöd eller inte, såsom att hjälpa dem att planera sin vecka. Eleverna uttrycker att lärares förmåga att ge dem stöd har att göra med lärares förståelse för elevens svårigheter. Eleverna uppger att en del lärare uppmuntrar och peppar dem, men att det varierar mellan lärare om de gör detta eller inte. I ämnen där det inte är studiero är läraren inte uppmuntrande, men i ämnen där det är studiero uppmuntrar lärarna eleverna.

Alla lärare ser inte till att det finns en tillräckligt tydlig struktur i undervisningen. Enligt rektorn, elevhälsan och lärarna är det sedan en tid tillbaka bestämt att alla lektioner ska ha en gemensam struktur där lektionsinnehåll och tider ska finnas uppskrivna på tavlan för lektionen. I skolans digitala plattform finns planeringar och arbetsuppgifter och det förekommer att elever som behöver det har ett eget "rum" i plattformen. Elevhälsan uppger att de har pratat om lektionsstruktur, men att de behöver göra det igen då lärare tillämpar överenskommelsen om lektionsstrukturen i olika grad. Vidare menar elevhälsan att eleverna även behöver få veta vad de gjorde förra lektionen och vad de ska göra på dagens lektion, men att de inte alltid får veta det. Eleverna säger vid intervjuer att det behöver vara tydligt för dem vad de ska kunna, hur uppgifter ska genomföras och under vilken tidsåtgång, men att det är beroende på vilken lärare de har i ämnet om de får veta detta. Vid lektioner som Skolinspektionen observerar står lektionsinnehållet uppskrivet på tavlan, men lärare har endast en kort eller ingen genomgång för att förtydliga uppgifterna för eleverna eller för att säkerställa att alla elever förstått uppgiften. Vissa lektioner innehåller en och samma arbetsuppgift under en längre tid och det förekommer att elever inte påbörjar sina uppgifter eller att de inte bibehåller fokus på uppgifterna, vilket även leder till att studieron vid dessa lektioner till delar brister. Lärarna säger att de gör på olika sätt när de ska strukturera undervisningen för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter, såsom att använda post-it lappar, göra en checklista samt visa vilka uppgifter alla behöver göra och vad som är överkurs. Någon lärare hjälper elever som har svårt att själva planera och få överblick över sina skoluppgifter genom att träffa elever utanför undervisningstiden för att lärarens schema medger det. Andra lärare försöker använda mentorstiden för hela klassen för att tillsammans gå igenom veckan, men det är inte ett uttalat ansvar och alla mentorer gör inte detta. Eleverna säger att det inte finns några möjligheter för

dem att få hjälp att hålla ordning på sitt material, även om de kan ha svårt med det. Det förekommer att elever tappat bort skoluppgifter och då får de göra om uppgifterna, vilket är ett problem säger elever. Enligt lärarna använder de sig inte av visuella hjälpmedel, såsom bildstöd, då det inte fungerar att ta med sådant stöd när de byter klassrum och de får inte heller hjälp med att utforma sådant stöd till eleverna. Lärarna använder sig inte av tidshjälpmedel för att visualisera tid för elever som har svårt med tidsuppfattning. De använder inte heller strategier som till exempel tidsangivelser för att göra lektionsinnehållet tydligt för eleverna. Enligt elevhälsan har alla elever varsin dator med inbyggda hjälpmedel, men skolan behöver bli bättre på att lära elever strategier för att använda datorer med hjälpmedel. Lärarna behöver få hjälp med att använda de verktyg som finns, men alla lärare har inte fått den hjälpen menar elevhälsan.

Eleverna ges inte heller alltid reella möjligheter att visa sina kunskaper. Lärare berättar att de har begränsade möjligheter att genomföra muntliga prov med elever som behöver det och de hinner inte alltid ge eleverna denna möjlighet. Det finns ingen organisering för att ge elever muntliga prov och det är upp till varje lärare om de har möjligheter att genomföra dessa eller inte. Enligt elevhälsan ska elever som har svårt att göra skriftliga prov kunna komplettera provet muntligt, men det kan också förekomma att lärare inte alltid vet att eleven har rätt till detta. Även eleverna berättar att de inte alltid får göra prov muntligt, även om de har kommit överens om att de ska få göra det. Vidare säger eleverna att de har många omprov och det förekommer att de ges flera prov samma dag, vilket stressar dem. De får inte heller veta hur de ska förbereda sig till proven, vad de ska kunna eller veta varför de inte klarade det tidigare provet. Det finns också elever som berättar att de behöver mer tid vid skriftliga prov, men som inte får det, och att det är avhängigt läraren om de kan få mer tid eller inte. Även rektorn delar bilden av att det är för många prov och omprov, men rektorn känner inte till att elever som behöver det inte kan få muntliga prov. Rektorn säger att de behöver hitta andra sätt för att ta reda på vad eleverna kan och att rektorn ska ta upp detta med personalen i samband med uppstart av kommande läsår. Enligt eleverna är det även vanligt att de ska göra inlämningsuppgifter för att visa vad de kan. Elever ger uttryck för att inlämningsuppgifter stressar dem då det inte är tydligt hur uppgiften ska genomföras. Elever säger att lärarna inte går igenom hur eleven ska ta sig an uppgiften, utan lägger bara upp uppgiften i den digitala plattformen. Elever ger uttryck för att det är mycket svårt att komma igång med inlämningsuppgifter, att de tydligt behöver få veta vad de ska göra och hur lång tid de har på sig att genomföra uppgiften, men att de inte alltid får veta det.

Social tillgänglighet

Granskningen visar att lärarna i liten utsträckning arbetar för att främja gemenskap i undervisningen där olikheter ses som en tillgång. Enligt rektorn pratar de ofta om social tillgänglighet och att den är olika god i klasserna. I en klass har de fått insatser från kommunen och de har även ett pågående projekt som de arbetar med i en årskurs där värdegrundsfrågor diskuteras. Lärarna och elevhälsan berättar att det kan vara problematiskt med den sociala lärmiljön för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. De försöker arbeta för att skapa gemenskap bland annat genom den trivselgrupp och den trygghetsgrupp som finns vid skolan och mentorstiden används för värdegrundsarbete. De har även mentorsdagar då de gör vissa aktiviteter för att skapa gemenskap mellan eleverna. I någon klass har de gjort kartläggningar kring den sociala situationen och de har fått handledning kring klassrumsklimatet. Lärarna uppger att sådana insatser borde förekomma i fler klasser. Elever uppger vid intervjuer att de anser att det inte förekommer några aktiviteter i skolan för att skapa gemenskap och de säger att gemenskapen i deras klasser är olika bra. Några elever säger att gemenskapen inte är bra, att elever kan bli retade och att det även finns kränkningar som pågår över tid. Lärare har fått veta att kränkningar förekommer och försöker säga till, men kränkningarna fortsätter ändå enligt eleverna. Det finns elever som skrattar om elever svarar fel, vilket har lett till att eleverna inte räcker upp handen. Vissa lärare har sagt till eleverna att det är bra att våga och att svara fel. I någon klass har de pratat mycket om hur eleverna ska bete sig mot varandra, vilket har lett till att elever tycker att det nu är bättre gemenskap i klassen. Enligt elevhälsan varierar det mycket mellan lärarna om de har strategier för att skapa gemenskap mellan eleverna. Det varierar även om lärarna arbetar för att elevers olikheter ska ses som en tillgång eller inte.

Lärarna styr och tydliggör vissa gemensamma aktiviteter i undervisningen, men de utgår i alltför liten utsträckning från elevers behov. Lärare, elevhälsa och rektorn uppger att det är lärarna som bestämmer vilka elever som ska arbeta tillsammans om elever ska arbeta i grupp och det är även lärarna som bestämmer var eleverna ska sitta i klassrummet. Det är mentorerna som gör ett grundschema när det gäller placeringar och de byter sällan dessa. Lärarna säger att det är undervisningens syfte som styr var eleverna ska sitta och att det ska vara lugnt i klassrummet. Elever som har särskilda behov kan få sitta där de önskar, men lärarna säger även att det kan vara bra att utmana eleverna och inte anpassa för mycket. Lärarna säger att de ser till att elever som behöver trygghet får jobba med någon som eleven känner sig trygg med när de delar in eleverna i grupper. Elever kan även få redovisa inför en liten grupp om de behöver det. Lärarna fördelar däremot inte ansvaret i grupperna så att eleverna vet vad de har för roll i gruppen, då lärarna anser att eleverna nog inte är mogna för en sådan rollfördelning. Elever uppger vid intervjuer att grupparbeten inte alls fungerar för dem då andra elever inte gör dem delaktiga i gruppen. Elever ger uttryck för att det känns hemskt för dem att bli exkluderade av andra elever vid grupparbeten. Det är läraren som bestämmer vilka de ska arbeta med i

gruppen och om de hamnar med någon som de inte känner eller fungerar tillsammans med blir det inte bra. Det finns ingen möjlighet att få arbeta med elever som de fungerar tillsammans med eller att få ett alternativ till grupparbete. Läraren styr inte heller arbetet i gruppen genom att tilldela elever olika roller eller sådant som eleverna skulle klara i gruppen. Det förekommer att eleverna får välja själva vem de vill arbeta med och då blir det enklare säger eleverna.

Granskningen visar att eventuella negativa attityder om neuropsykiatriska svårigheter inte motverkas genom ett aktivt arbete från personalen. Enligt lärarna har de inga särskilda strategier för att hantera negativa attityder som riktas mot elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Enligt lärarna sker en mognad hos eleverna och förståelsen för avvikande beteenden ökar över tid men att lärarna behöver arbeta med värdegrunden och respekten. Elever uppger vid intervju att det förekommer att elever säger grova skämt som gör eleverna ledsna. Även elevhälsan säger att det kan förekomma att elever skämtar om att någon har en viss diagnos.

Fysisk tillgänglighet

Granskningen visar att den fysiska lärmiljön är svagt grundad i kunskap om neuropsykiatriska svårigheter. Lärarna säger i intervju att det händer att eleverna får använda sittkuddar och krambollar i syfte att bibehålla koncentrationen i undervisningen. Vidare finns ljuddämpande skivor i något klassrum och viss tillgång till skärmar för elever som kan bli störda av det som sker omkring dem. Det finns även möjlighet att avskärma starkt ljus utifrån genom rullgardiner eller så kallad solfilm för fönstren. Vid samtliga intervjuer framkommer emellertid att det finns flera hinder för den fysiska tillgängligheten. Det saknas tillräcklig tillgång till grupprum för elever som behöver avskildhet, klassrummen kan vara trånga i förhållande till antal elever som ska vistas där, möbler bullrar när de flyttas och det kan även vara dålig luftkvalitet. Hörselkåpor finns, men inte i varje klassrum och de används sällan eftersom läraren behöver ta med dem till lektionen. Vid Skolinspektionens lektionsobservationer sitter elever vanligen två och två och det är trångt mellan bänkarna. Ibland är det svårt att se vad som visas på monitorn. Det finns inte möjlighet till avskärmning och ibland används skolans så kallade kapphall för att elever ska kunna sprida ut sig i undervisningen. I kapphallen vistas även andra elever i samband med den undervisning som sker där. Enlig elevhälsa och lärare pratade de för några år sedan om den visuella miljön och skalade i samband med detta bort mycket i klassrummen. Elevhälsan är dock tveksam till om den fysiska tillgängligheten ökar genom att bara ta bort saker. Enligt lärarna finns även bekymmer med luftkvaliteten. Det är ofta varmt i vissa klassrum och på vintern är det för kallt. Eleverna säger att många elever klagat på temperaturen i klassrummen och även Skolinspektionen kan konstatera att det vid observationer är kvavt och varmt i besökta klassrum.

Eleverna säger vid intervjuer att de undervisas i olika klassrum beroende på vilket ämne det är och ibland undervisas samma ämne i olika klassrum över veckan. Enligt rektorn har de inte så kallade hemklassrum för elevernas olika klasser eftersom

lärarna inte har velat ha det. Lärare säger att de vanligen inte heller har något tilldelat ansvar för särskilda klassrum. Enligt rektorn finns det lärare som tar ett visst ansvar för att hålla ordning i klassrummen, men det ser olika ut mellan lärarna, och skolan skulle behöva arbeta övergripande med den fysiska lärmiljön. Det är bestämt att eleverna ska ha fasta platser i klassrummet och det är läraren som beslutar om dessa i samverkan med mentorn. Elever uppger vid intervjuer att lärarna inte alltid tar hänsyn till var eleverna behöver sitta och att vissa lärare låter elever bestämma platser själva. Eleverna berättar att de är vana vid att det inte alltid är arbetsro på lektionerna och att stök under lektionerna gör att elever tappat koncentrationen. Eleverna säger att de behöver mer arbetsro och ibland kan lärarna säga till så att det blir lite lugnare. De kan ibland få lyssna på musik för att koncentrera sig, men det beror på lärare om elever får det eller inte säger eleverna.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Lärare behöver, i samverkan med elevhälsan, utveckla undervisningen så att den blir pedagogiskt tillgänglig för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter.

Skolinspektionens granskning visar att elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter inte alltid ges en undervisning som är tillgänglig för dem. Alla lärare utgår inte från elevernas olika behov för att se till att undervisningen anpassas till dessa så att eleverna kan tillgodogöra sig undervisningen. Alla lärare ser inte heller till att undervisningen är tillräckligt tydlig och strukturerad och att eleverna ges reella möjligheter att visa sina kunskaper. Detta sammantaget innebär att alla elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter inte alltid ges en undervisning som är tillgänglig för dem.

Skolinspektionen rekommenderar därför att lärarna utvecklar arbetet med att tillgängliggöra undervisningen utifrån kunskaper om neuropsykiatriska svårigheter. I detta arbete behöver rektorn se till att det finns möjlighet till samverkan med personal med specialpedagogisk kompetens för att lärarna ska få stöd och verktyg för att utveckla undervisningsmetoder, exempelvis för att ge elever en tydlig struktur i undervisningen. Lärarna kan exempelvis använda sig av en tydliggörande pedagogik och dela upp instruktioner och uppgifter i hanterbara delar och se till att eleverna vet vad de ska göra, vem de ska arbeta med, hur de ska arbeta, var de ska vara, hur länge de ska arbeta och vad som händer sedan. Vidare behöver rektorn, i samverkan med lärare och elevhälsa, se till att elever ges reella möjligheter att visa sina

kunskaper. Skolan kan med fördela använda sig av Specialpedagogiska skolmyndighetens (SPSM) stödmaterial för arbete med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

- Lärare behöver stärka arbetet med att skapa en socialt tillgänglig lärmiljö och se till att alla elever får möjlighet att lära i samspel med andra genom uppgifter och arbetsformer som är anpassade efter elevernas behov och som styrs av lärare.

Skolinspektionens granskning visar att alla lärare inte arbetar målmedvetet för att främja gemenskap i undervisningen där olikheter ses som något positivt. Vidare visar granskningen att även om lärarna styr vissa gemensamma aktiviteter, såsom placering i klassrum och gruppammansättning, utgår lärarna i alltför liten utsträckning från elevernas olika behov. Lärarna har exempelvis inte sett till att eleverna får förutsättningar att delta i grupparbeten genom att styra uppgifterna så att alla kan bidra till gruppen. Härtill visar granskningen att om negativa attityder förekommer, som är kopplade till neuropsykiatriska svårigheter, hanteras inte alltid dessa genom ett aktivt arbete av alla lärare. Sammantaget kan detta bidra till att elever inte känner sig delaktiga i gemenskapen och undervisningen blir därmed inte alltid socialt tillgänglig för dem.

Skolinspektionen rekommenderar att lärare arbetar med att utveckla undervisningen så att den omfattar fler strategier för att skapa samspel och delaktighet där elevers olikheter ses som en tillgång. Lärarna kan med fördel ta stöd av elevhälsans olika kompetenser i arbetet med att skapa en socialt tillgänglig lärmiljö. Till exempel kan samtal föras om vikten av att vid par- och grupparbeten se till att utgångspunkten för gruppammansättningar är elevernas behov men att även en tydlig rollfördelning kan vara hjälpsam så att elever ges möjlighet att bidra till gruppen. Vidare behöver lärarna ta reda på vad eleverna anser fungerar bäst för dem, såväl vid placering i klassrummet som vid val av arbetssätt. För att se till att alla lärare arbetar aktivt med att hantera uppkomna situationer där negativa attityder kring neuropsykiatriska svårigheter uttrycks, behöver lärarna ges förutsättningar för att utveckla ändamålsenliga strategier.

- Lärare behöver, i samråd med elevhälsan och rektorn, inleda ett aktivt arbete med att beakta fysiska tillgänglighetsaspekter vid planering och utformning av undervisningen utifrån ett fokus på neuropsykiatriska svårigheter.

Granskningen visar att undervisningen sällan sker i en fysiskt tillgänglig lärmiljö. Lärarna har inte tillsammans med elevhälsan och rektorn tagit ett samlat grepp för att förbättra den fysiska lärmiljön. Det finns exempelvis liten möjlighet för eleverna att vid behov arbeta avskilt och ostört och det finns problem med luftmiljön som kan störa elevernas lärande.

Skolinspektionen rekommenderar därför att lärare i samråd med rektorn och elevhälsan utvecklar ett arbete för att skapa en lärmiljö som är fysiskt tillgänglig utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter. Arbetet behöver fokusera på att identifiera vilka fysiska hinder som lärmiljön kan ge upphov till för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Förslagsvis kan personalen utgå ifrån olika undervisningssituationer för att identifiera vilka hinder som den fysiska lärmiljön kan ge upphov till och göra eleverna delaktiga i en sådan kartläggning. Utifrån detta kan personalen gemensamt komma fram till vilka övergripande förändringar som behövs och kan genomföras i den fysiska lärmiljön samt vilka anpassningar som kan göras av lärare vid planering och genomförande av undervisningen.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Katrin Söderlind.

Kristina Svensson har varit föredragande i ärendet.

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Camilla Adler och Anna-Karin Oscarsson deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Denna granskning genomförs i 30 skolor runt om i landet, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Runby skola i Upplands Väsby kommun ingår i denna granskning. Enligt uppgifter från rektor går 954 elever på skolenheten, varav 247 elever i årskurserna 7-9.

Skolinspektionen granskade Runby skola den 11-11 maj 2023. Granskningen genomfördes av undervisningsrådet Kristina Svensson och utredarna Camilla Adler och Anna-Karin Oscarsson.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Elevintervjuer
- En gruppintervju med lärare
- En gruppintervju med elevhälsan
- En intervju med rektor
- Skriftlig information som har begärts in från rektorn
- Lektionsobservationer och observationer i lärmiljön

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från granskningen för faktakontroll.

Mer information om den tematiska kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolors arbete för en inkluderande utbildning - fokus på tillgänglighet i lärmiljön kopplat till neuropsykiatriska svårigheter \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/om-skolinspektionen/arbetsomraden/tematisk-kvalitetsgranskning)

Bilaga 3: Författningsstöd

Utgångspunkter

Utbildningen inom skolväsendet syftar enligt **skollagen** (2010:800) till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (1 kap. 4 § skollagen).

Enligt **förarbetena** bör Sveriges internationella förpliktelser när det gäller de mänskliga rättigheterna vara vägledande för och genomsyra hela skolväsendet (prop. 2009/10:165 s 221). Sådana förpliktelser finns bl.a. i **Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter** (barnkonventionen), som gjorts till svensk lag genom lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Enligt barnkonventionen har alla barn rätt till utbildning (artikel 28). Rättigheterna enligt barnkonventionen ska tillförsäkras varje barn, utan åtskillnad av något slag och oavsett exempelvis barnets kön eller funktionsnedsättning (artikel 2).

Sverige har även ratificerat **Förenta Nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning** (SÖ 2008:26). Enligt konventionen ska konventionsstaterna säkerställa bl.a. att personer med funktionsnedsättning, på lika villkor som andra, får tillgång till en inkluderande och kostnadsfri grundutbildning av kvalitet. Skälig anpassning ska erbjudas utifrån personliga behov och personer med funktionsnedsättning ska ges nödvändigt stöd inom det allmänna utbildningssystemet. Ändamålsenliga individanpassade stödåtgärder ska erbjudas i miljöer som erbjuder största möjliga kunskapsrelaterade och sociala utveckling som är förenlig med målet fullständig inkludering (artikel 24). I **den allmänna kommentaren** till artikel 24 anges bl.a. att inkluderande utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet för alla elever. Inkluderande utbildning är resultatet av en pågående process där aktörerna åtagit sig att arbeta proaktivt med att undanröja hinder som motverkar rätten till utbildning. Inkluderande utbildning förutsätter vidare förändringar i kultur, politik och praktik som tillgodoser möjligheten för ordinarie skolor att på ett effektivt sätt inkludera alla studerande (Allmän kommentar nr 4 om rätten till inkluderande utbildning, punkt 10).

Bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett bland annat funktionsnedsättning finns i **diskrimineringslagen** (1 kap. 8 § andra stycket skollagen). Med diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567) avses, utöver bl.a. direkt och indirekt diskriminering, även bristande tillgänglighet – det vill säga

att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att skäliga åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning (1 kap. 4 § diskrimineringslagen). Den som bedriver utbildning ska också bedriva ett förebyggande och främjande arbete och verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett exempelvis kön eller funktionsnedsättning (3 kap. 1-3 och 16-17 §§ diskrimineringslagen).

Tillgänglighet i lärmiljö och undervisning

Utbildningen i grundskolan syftar till att ge eleverna kunskaper och värden och utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning. Utbildningen ska vidare främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet (10 kap. 2 § skollagen). I bestämmelsens **förarbeten** konstateras bl.a. att elever är olika och har olika behov men alla har rätt till en likvärdig grundskoleutbildning. Skolgången ska därför anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov. Anpassningen får dock inte göras på ett sådant sätt att den kan leda till att elevernas möjligheter att knyta allsidiga kontakter inskränks. Inte heller får elevernas grundläggande rätt att tillhöra en fast grupp, en social gemenskap, inskränkas annat än om mycket starka skäl motiverar detta (prop. 2009/10:165 s 367).

Enligt **skollagen** ska rektorn leda och samordna det pedagogiska arbetet vid skolenheten, verka för att utbildningen utvecklas och ansvara för att fördela resurser efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov (2 kap. 9-10 §§ skollagen). Rektorn ansvarar också för att ett kvalitetsarbete bedrivs vid skolenheten samt att detta genomförs under medverkan av personal och elever (4 kap. 4 § skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen och undervisningen präglas av ett jämställdhetsperspektiv, att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen samt att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen (Lgr 22 2.8 Rektors ansvar).

Av **skollagen** följer att de elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser (3 kap. 2 § skollagen). Med funktionsnedsättning avses, enligt **förarbeten**, inte bara fysiska funktionshinder som syn- och hörselnedsättningar, utan också exempelvis nedsättningar inom ramen för autismspektrat, ADHD och dyslexi. Den som har en funktionsnedsättning som medför

svårigheter att nå kunskapskraven ska inte bara ges tillräckligt stöd för att nå den lägsta godtagbara kunskapsnivån (prop. 2013/14:148 s. 55).

En elev i grundskolan ska enligt **skollagen** ges extra anpassningar om det befaras att eleven inte kommer att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas. Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd. Särskilt stöd i grundskolan ska ges elever på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås (3 kap. 5 och 7-10 §§ skollagen). Enligt **skolförordningen** ska eleverna genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna ska uppfylla de kriterier för bedömning av kunskaper eller betygskriterier som minst ska uppfyllas och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen (5 kap. 2 § skolförordningen).

I **läroplanen** förtydligas att en likvärdig utbildning inte innebär att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov och skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla (Lgr 22, 1 En likvärdig utbildning). Alla som arbetar i skolan ska uppmärksamma och stödja elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd samt samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Läraren ska bl.a. ta hänsyn till varje enskild individs behov och förutsättningar samt handleda och ge extra anpassningar eller särskilt stöd till elever som har svårigheter.

Enligt **skollagen** ska det finnas elevhälsa, som omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser och som främst verkar förebyggande och hälsofrämjande samt stödjer elevernas utveckling mot utbildningens mål (2 kap. 25 § skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar bl.a. för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans, de extra anpassningar eller det särskilda stöd samt den hjälp de behöver (Lgr 22 2.8 Rektors ansvar).

Enligt **skollagen** ska det för utbildningen finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas (2 kap. 35 § skollagen). Alla elever ska vidare tillförsäkras en skolmiljö där utbildningen präglas av trygghet och undervisningen av studiero (5 kap. 3 § skollagen).

Bilaga 4: Mall för huvudmannens redovisning

En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Utvecklingsområde 1: Rektorn behöver förankra en tydlig målsättning om en tillgänglig utbildning och med den som utgångspunkt leda ett systematiskt arbete för att identifiera och undanröja hinder för en tillgänglig utbildning med fokus på neuropsykiatriska svårigheter.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 2: Rektorn behöver, utifrån en behovsanalys, se till att all personal ges kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och vilka pedagogiska konsekvenser dessa kan få i lärmiljön, vilket innefattar kunskap om hur svårigheterna kan ta sig uttryck i lärmiljön för flickor och pojkar.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
Utvecklingsområde 3: Lärare behöver, i samverkan med elevhälsan, utveckla undervisningen så att den blir pedagogiskt tillgänglig för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 4: Lärare behöver stärka arbetet med att skapa en socialt tillgänglig lärmiljö och se till att alla elever får möjlighet att lära i samspel med andra genom uppgifter och arbetsformer som är anpassade efter elevernas behov och som styrs av lärare.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

--

Utvecklingsområde 5: Lärare behöver, i samråd med elevhälsan och rektorn, inleda ett aktivt arbete med att beakta fysiska tillgänglighetsaspekter vid planering och utformning av undervisningen utifrån ett fokus på neuropsykiatriska svårigheter.
--

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
--

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
--